

- Central record office of foreign ukrainians). *Arkhivy Ukrainy — Archives of Ukraine*. [Online] Iss. 2(301). p. 40–48. Available from: http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_2_2016/04.pdf [Accessed 25/10/2016] (In Ukrainian).
4. CHELOUKHINE, S. (1919) *L'Ukraine, la Pologne et la Russie et le droit de libre disposition des peuples*. [Online] Paris. Available from: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/5703/file.pdf> [Accessed 12/11/2016] (In French).
 5. SHELUKHYN, S. (1918) *Derzhavna mova na Ukraini — An official language is on Ukraine*. *Nova rada — New council*. 8th September. (In Ukrainian).
 6. *Zvit mis'koyi kantselyatsiyi viddilu tseenzury — Report of municipal office of department of censorship (1905)*. F. 10. D. 1. C. 1. The State archive of Odesa region. (In Russian).
 7. SHELUKHYN, S. (1936) *Ukrayina — nazva nashoyi zemli z naydavnishykh chasiv — Ukraine is the name of our earth from the oldest times*. Prague. (In Ukrainian).
 8. SHELUKHYN, S. (1926) *Varshavs'kyu dohovir mizh polyakamy y S. Petlyuroyu 21 kvitnya 1920 r. — Warsaw pact between Poland and C. Petlyuroyu on April, 21 in 1920*. Prague. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 12 грудня 2016 р.

УДК 94(477):316.647.6

О. А. Шановська

ВЕЛИКА МІСІЯ МИХАЙЛА ГОРИНЯ

Одеський національний політехнічний університет,
пр-т Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна

Шановська Олена Андріївна, к. і. н., доц., доцент кафедри політології, e-mail: shanovskaya@mail.ru

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена постаті Михайла Гориня — активіста українського національно-культурного інтелектуального руху шістдесятників, дисидента, правозахисника, багатолітнього політв'язня, члена Української Гельсінської групи та співзасновника Української Гельсінської спілки, одного зі співзасновників Народного Руху України, голови секретаріату, голови Політради та співголови НРУ, народного депутата України I і II скликань. На документах радянських органів державної безпеки показано участь М. Гориня в національно-визвольному русі 1960–1980-х років,

© Шановська О. А., 2016

його роль організатора українського самвидаву як форми радянського інакомислення, досвідченого опозиційного діяча, одного з найбільш активних членів НРУ, які надали цьому широкому громадському об'єднанню виразного політичного характеру. Архівні документи свідчать про невідступність М. Гориня від своїх переконань, про те, що довгі роки ув'язнення не змінили громадянську позицію активіста — націоналістичні погляди, вороже ставлення до радянського ладу, а навпаки, перетворили на його переконаного політичного супротивника. Матеріали документів колишнього КДБ УРСР доповнюють загальний портрет борця за українську національну ідею.

Ключові слова: Михайло Горинь; шістдесятник; дисидент; правозахисник; самвидав; національно-визвольний рух; архівні документи; КДБ УРСР.

Е. А. Шановская

ВЕЛИКАЯ МИССИЯ МИХАИЛА ГОРЫНЯ

Одесский национальный политехнический университет,
проспект Шевченко, 1, Одесса, 65044, Украина

Шановская Елена Андреевна, к. и. н., доц., доцент кафедры политологии, e-mail: shanovskaya@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена личности Михаила Гориня — активиста украинского национально-культурного интеллектуального движения шестидесятников, дисидента, правозащитника, многолетнего политзаключенного, члена Украинской Хельсинкской группы и соучредителя Украинского Хельсинкского союза, одного из основателей Народного Руха Украины, главы секретариата, главы Политсовета и сопредседателя НРУ, народного депутата Украины I и II созывов. На документах советских органов государственной безопасности показано участие М. Гориня в национально-освободительном движении 1960–1980-х годов, в частности его роль организатора украинского самиздата как формы советского инакомыслия, опытного оппозиционного деятеля, одного из наиболее активных членов НРУ, которые придали этому широкому общественному объединению ярко выраженную политическую направленность. Архивные документы свидетельствуют о неотступности М. Гориня от своих убеждений, о том, что долгие годы заключения не изменили гражданскую позицию активиста — националистические взгляды, враждебное отношение к советскому строю, а наоборот, превратили в его убежденного политического противника. Материалы документов бывшего КГБ

УСРСР доповняють обчий портрет борця за українську національну ідею.

Ключевые слова: *Михаил Горынь; шестидесятник; диссидент; правозащитник; самиздат; национально-освободительное движение; архивные документы; КГБ УССР.*

O. A. Shanovska

MYKHAYLO HORYN'S GREAT MISSION

Odesa National Polytechnic University,
Shevchenko Avenue, 1, Odesa, 65044, Ukraine

Shanovska Olena Andriyivna, PhD in History, Assistant professor of Department of Political Science, e-mail: shanovskaya@mail.ru

ABSTRACT

The article is dedicated to Mykhaylo Horyn's personality — an activist of Ukrainian National and Cultural and Intellectual Movement of «the Sixtiers», dissident, human rights defender, political prisoner for many years, a member of The Ukrainian Helsinki Group and co-founder of The Ukrainian Helsinki Union, one of the cofounders of The Popular Movement of Ukraine (RUKH), the Head of the Secretariat, the Head of Political Council and co-chairman of RUKH, member of Ukrainian Parliament of the I-st and II-nd convocation. M. Horyn's participation in National liberation movement of the 1960–1980-es, in particular his role as an organizer of Ukrainian samizdat as a form of soviet dissent, experienced opposition figure, one of the most active member of RUKH who gave a pronounced political trend to this wide social association, was shown in the presented research, which is based on the documents of the Soviet State security bodies. Archival documents prove M. Horyn's persistence and consistency in his convictions, that many years of imprisonment didn't change his civic position of an activist, which includes nationalistic viewpoints and hostile attitude to soviet system; on the contrary, he became a convinced political opponent. The data from the documents of former KGB USSR complement general image of the fighter for Ukrainian National Idea.

Key words: *Mykhaylo Horyn'; 'the Sixtiers'; dissident; human rights defender; samizdat; National Liberation Movement; archival documents; KGB USSR.*

Михайло Миколайович Горинь (17.06.1930 р., с. Кніселю Жидачівського р-ну Львівської обл. — 13.01.2013, м. Львів) — активний учасник українського національно-визвольного руху

1960–1980-х років, політв'язень радянських тюрем і концтаборів в 1965–1971 і 1981–1987 роках [1]. Відомий шістдесятник, член львівського Клубу творчої молоді «Пролісок», згодом дисидент і правозахисник, член Української Гельсінської групи та співзасновник Української Гельсінської спілки (УГС), яка стала першою опозиційною до Комуністичної партії Радянського Союзу організацією. Послідовний і непримиренний борець за свободу нації, він належить до «аристократів духу», які, за словами дисидента Валентина Мороза, привнесли в «заморожену» українську реальність «іскру одержимості», і без яких було неможливе українське відродження [2].

Кожен із представників генерації шістдесятників, які перетворилися на активних дисидентів і політичних опозиціонерів, послідовні й відчайдушні захисники національної ідеї, — Михайло і Богдан Горині, Левко Лук'яненко, В'ячеслав Чорновіл, Іван Гель, Ігор та Ірина Калинці, Василь Стус, інші видатні особистості, — заслуговують на окрему книгу.

Михайлові Гориню присвятив свою невелику розвідку політолог Тарас Батенко [3]. Автобіографічна розповідь М. Гориня, спогади про політв'язнів, його виступи, документи увійшли в публіцистичну працю «Запалити свічу», опубліковану за підтримки Харківської правозахисної групи й особисто її голови Євгена Захарова [4]. Також за програмою Харківської правозахисної групи були перевидані листи М. Гориня, написані в 1966–1971 рр. у таборах Мордовії та Володимирській в'язниці [5]. Та чи не вперше матеріали про М. Гориня були представлені в документальній збірці В. Чорновола «Лихо з розуму (Портрети двадцяти «злочинців»)» про репресованих шістдесятників. Збірка була опублікована в 1967 році за кордоном і мала там великий резонанс, а в радянській Україні розповсюджувалася самвидавом [6, с. 35–48]. Відомості про М. Гориня подані в статтях колишніх дисидентів Л. Лук'яненка, В. Овсієнка [7], представлени в енциклопедичних і довідкових виданнях [8].

У даній статті на документах радянських органів державної безпеки показано участь М. Гориня в русі опору комуністичній системі 1960–1980-х років, представлено загальний портрет борця за незалежність України.

Одна з перших документальних згадок про М. Гориня — довідка Комітету держбезпеки УРСР від 23 липня 1968 року на

нього разом із довідками на інших заарештованих діячів визвольного руху: Петра Моргуна, Івана Світличного, Івана Геля, Ярослав Менкуш, Михайла Осадчого та інших [9, с. 201–223]. 26 серпня 1965 р. М. Горинь був уперше заарештований, а 18 квітня наступного року засуджений на закритому засіданні Львівського обласного суду за «антирадянську агітацію і пропаганду» на 6 років таборів суворого режиму. Відбував покарання у мордовському таборі Дубровлаг, поки 18 липня 1967 р. не був засуджений за протести, пропаганду та розповсюдження самвидаву серед в'язнів на 3 роки ув'язнення у Володимирській тюрмі. В червні 1970 р. його повернули до Дубровлагу, а 26 серпня 1971 р. звільнили по закінченню терміну [8].

У згаданій довідці наведені загальні дані про М. Гориня, 1930 року народження, уродженця Львівської області, українця, безпартійного, з вищою освітою, одруженого; зазначено, що до арешту він працював психологом на заводі автонавантажувачів, проживав у Львові. Вказано, «що він налаштований антирадянськи», «напрацьовував методи використання легальних можливостей (вечорів, зборів і т. п.)» для обробки своїх зв'язків, «особливо молоді в націоналістичному дусі», вони «збиралися в його квартирі для обговорення з націоналістичних позицій становища в Україні та інших питань» [9, с. 214].

У довідці перелічується вилучена при обшуку у М. Гориня заборонена націоналістична література, а саме: збірка статей «Україна. Сучасність і майбутнє» видання Української головної визвольної ради, 1959 р.; фотокопія книжки М. Прокопа «Україна й українська політика Москви», видана в Мюнхені в 1956 р.; стаття «За ленінський принцип на ниві культурній»; самвидавний рукопис Є. Сверстюка «З приводу процесу над Погружальським»; значна кількість старих видань націоналістичного змісту, а також фотоплівки текстів рукописів, виконаних на друкарській машинці, і 10 магнітофонних стрічок із записами [9, с. 215].

Вилучені матеріали свідчать про роль М. Гориня в розповсюдженні самвидаву. Як він говорить в одному з інтерв'ю, для організації центру, де розмножували тексти самвидаву, сплачували податки, він особисто щомісяця віддавав на «українську справу» 20 карбованців, тож під кінець 1964 року у львівському центрі було п'ять друкарських машинок [10, с. 207].

Інформацію про роль Гориня в організації виготовлення та розповсюдження самвидаву містить довідка на арештовану Ганну Садовську, яка працювала начальником будівельного сектора Львівського проектного відділу інституту Центросоюзу і також проживала у Львові. У довідці зазначалося, що Садовська «протягом 1964–1965 років систематично одержувала» від М. Гориня «антирадянські документи та літературу, видані за кордоном. Ці документи вона за завданням Гориня розмножувала на друкарській машинці, а також шляхом фотографування. Зокрема, нею були розмножені антирадянські документи: «Вивід прав України», «Сучасна література в УРСР», «Збірник на пошану українських вчених, знищених більшовицькою Москвою», «Дві українські енциклопедії», «З приводу процесу над Погружальським», «Відповідь матері Василя Симоненка — Щербань Г. Ф.», «Декларація ЗП УГВР» та інші» [9, с. 219].

Довгі роки ув'язнення не змінили громадянську позицію М. Гориня — його вороже ставлення до радянського ладу, націоналістичні погляди, а навпаки, перетворили на переконаного політичного борця за права людини і нації. Про невідступність М. Гориня від своїх переконань можна судити з інших матеріалів КДБ.

В інформаційному повідомленні голови КДБ УРСР С. Мухи в ЦК КПУ В. Щербицькому від 21 березня 1987 року М. Горинь згадується як один із «небезпечних рецидивістів, які відбувають покарання» і «залишаються на ворожих позиціях» [9, с. 587]. З інформації можна дізнатися, що КДБ спільно з прокуратурою та іншими правоохоронними органами проводив «комплекс профілактичних та оперативних заходів стосовно осіб, засуджених за ст. 62 (антирадянська агітація і пропаганда), а також за ст. 187 КК УРСР (наклеп на радянський державний і суспільний лад)»; основна увага приділялася «переконуванню в помилковості їхніх поглядів і схиланню до подання представникам прокуратури письмових заяв до Президії Верховної Ради СРСР про помилування та недопущенню надалі ворожої та іншої протиправної діяльності» [9, с. 584]. Як зазначалося, в результаті такої роботи з 72 особами (з 109) 48 чоловік подали подібні заяви. Від подання заяв про помилування категорично відмовилися 24 особи, в тому числі М. Горинь.

28 липня 1987 року начальник Управління КДБ УРСР у Львівській області С. Малик інформував голову Львівського обкому КПУ Я. Погребняка, що за наказом Президії Верховної Ради СРСР були достроково звільнені Михайло Горинь, Мирослав Маринович, Зорян Попадюк, Степан Хмара. Вони та інші політв'язні, які також повернулися з місць заслання, — тричі засуджений В'ячеслав Чорновіл, двічі засуджений Зіновій Красівський, двічі засуджений Іван Гель, Михайло Осадчий, Ірина та Ігор Калинці, Стефанія Шабатура, — мають намір зосередити увагу громадськості на питаннях чистоти мови, вивчення історії, збереження культурної спадщини. «Львівські дисиденти» «готують заяви, звернення в інстанції», в яких закликають приділити більше уваги національній політиці, виступають проти «великодержавного шовінізму» і «насильницької русифікації», «застою та бюрократизації радянського суспільства, надмірної централізації економіки та культури» «на фоні компрометації радянсько-партійних органів і КДБ», а також вимагають оприлюднити матеріали по політичних процесах 1960–1970-х років, реабілітувати засуджених [11, с. 28–31]. За інформацією дисиденти мали намір створити об'єднання «невизнаних літераторів», організувати легальний випуск друкованого видання і передавати матеріали за кордон у випадку, якщо не буде приділено необхідної уваги їхнім вимогам.

На чолі з М. Горинем було створено «Українську ініціативну групу за звільнення в'язнів сумління». В інформаційному повідомленні КДБ УРСР першому секретареві ЦК КПУ В. В. Щербинському від 23 жовтня 1987 року зазначалося: «Обґрунтовуючи необхідність легального створення «групи», Горинь та інші стверджують, що процес демократизації» перебуває «у конфлікті з реальною політичною ситуацією», оскільки «визволення частини в'язнів сумління в порядку помилування є спробою влади перекласти провину на тих, хто десятиліттями вів боротьбу проти обмеження національних і релігійних прав громадян» [11, с. 48]. За інформацією, В. Чорновіл, М. Горинь налагодили зв'язки з видавцем журналу «Гласність» Григор'янем у Москві і планували взяти участь у семінарі з прав людини за присутності закордонних кореспондентів. Дисиденти підготували перелік питань для обговорення на семінарі:

з національних відносинах, «радикальних змін» Конституції СРСР, доповнення її положенням про національну мову як державну, законодавчого повернення до скасованої в 20-х роках політичної організації союзних республік, забезпечення «гідного зовнішнього представництва» в інших країнах і міжнародних організаціях», «відновлення «державності» для кримських татар та інших народностей [11, с. 49].

У документах КДБ до дисидентів широко використовувалося ярликування, вони згадувалися не інакше, як «відщепенці», «націоналістично налаштовані елементи», «посібники зарубіжних підричних центрів». Непоодинокими були факти цькування, «викриття» в пресі їх та їхньої діяльності з метою формування негативної суспільної думки. Так, у вищезгаданому повідомленні говориться про зв'язки В. Чорновола, М. Гориня, їхніх однодумців із Заходом, про інтерв'ю В. Чорновола і М. Гориня закордонній журналістці Марті Коломієць і про заходи запобігання «ворожій» діяльності «не роззброєних українських націоналістів». Серед пропонованих заходів — підготовлена для публікації в республіканській пресі стаття «Інтерв'ю з-під поли», в якій поряд із «викриттям підривної діяльності спецслужб із зарубіжних наццентрів проти СРСР» розголошувалися нелегальні контакти з ними Чорновола, Гориня та їхніх спільників.

В інтерв'ю редактор журналу «Український вісник» В. Чорновіл і член редколегії М. Горинь розповіли про плани видання, яке вони назвали «органом українського національно-демократичного руху», про повільний хід процесів демократизації в Україні, про певну «замороженість» в новітній українській літературі, брак громадянської мужності у письменників, вчорашніх «пристосовників», про пагубний вплив погромів, яких зазнала українська література на початку 1970-х років, тощо [11, с. 59–75].

В одному з документів КДБ говориться про створення в червні — липні 1988 року у Львові «Товариства рідної мови», яке сприяло об'єднанню націоналістичних кіл; навколо товариства групувалися Ігор Калинець, Іван Макар, інші члени «Ініціативного комітету по проведенню мітингів». М. Гориню було запропоновано увійти до президії «Товариства», але він відмовився. Разом із В. Чорноволом він працював над створенням

Демократичного фронту сприяння перебудові у Львові, який невдовзі перетворився на Народний Рух України за перебудову (Рух) [11, с. 156–159].

За інформацією секретних служб, до лідерів УГС В. Черновола, М. Гориня, О. Шевченка та інших застосовувалися «заходи профілактичного та виховного характеру», але вони продовжували «активну антисуспільну діяльність, спрямовану на формування в республіці «політичної опозиції» для боротьби за відрив України від СРСР, вважаючи УГС «імпульсною, стрижневою» організацією, яка об'єднує народний фронт України» [11, с. 156–159].

Як видно з документів, М. Горинь перебував на передових позиціях українського національно-демократичного руху і робив свій посильний внесок у національну справу. Так, М. Горинь згадується в інформаційному повідомленні УКДБ по Львівській області від 16 жовтня 1989 р., де говориться про несанкціонований мітинг 15 жовтня у Львові на площі біля університету, в якому брали участь біля 10 тисяч осіб. Як зазначається, члени УГС брати Горині «обвинували правоохоронні органи у втраті авторитету й однобокому розслідуванні подій 1 жовтня», коли відбулося побиття мирних жителів міліцією. Вони вказали, що це «потрібно було властям для введення в місті воєнного стану і нав'язування населенню своєї волі» [12, арк. 261–262]. М. Горинь також порушив питання про майбутню виборчу кампанію, він закликав зібрання не залишити поза увагою сільські райони як найбільш багаточисельні за кількістю мандатів у місцеві ради. Оголосив про проведення 22 жовтня в Києві всеукраїнського мітингу «Законам про вибори — демократичну основу!» і повідомив, що з області у ньому мають взяти участь 100 осіб.

В інформації ідеологічного відділу ЦК КПУ обкомам та Київському міськкому КПУ від 20 серпня 1990 року вказано: «Фактично всіма справами у керівництві Руху заправляють представники Української республіканської партії. Найбільш активний — М. Горинь, який є заступником голови Руху і головою Секретаріату Руху — виконавчого органу цієї організації. Ним планується і під його керівництвом здійснюється переважна більшість акцій Руху». Далі довідково зазначено, що М. Горинь ніде не працює, один із організаторів УГС — УРП,

народний депутат УРСР. Його брат — Богдан Горинь — голова Львівської обласної організації УРП, народний депутат УРСР і облради; брат — Микола Горинь — заступник голови Львівської обласної Ради народних депутатів» [13, с. 174].

Таким чином, таємні інформаційно-аналітичні документи колишнього КДБ УРСР — доповідні записки, спеціальні та інформаційні повідомлення, які надходили до ЦК КПУ і містили оперативну інформацію, отриману органами держбезпеки, зберігають узагальнені відомості, пов'язані з національно-визвольним рухом та його активними діячами. Матеріали документів детально конкретизують факти, пов'язані з дієвою участю М. Гориня в національно-визвольному русі 1960–1980-х років, зокрема в організації виготовлення та розповсюдження самвидаву як форми радянського інакомислення, в опозиційній діяльності УГС, УРП, НРУ. Архівні документи свідчать про невідступність М. Гориня від своїх переконань, про те, що довгі роки ув'язнення не змінили громадянську позицію активіста — націоналістичні погляди, вороже ставлення до радянського ладу, а навпаки, перетворили на його переконаного політичного супротивника. Матеріали документів колишнього КДБ УРСР доповнюють загальний портрет борця за українську національну ідею.

Література та джерела

1. Захаров Б., Овсієнко В., Горинь М. Горинь Михайло Миколайович // Віртуальний музей «Дисидентський рух в Україні». Персоналії [Електронний ресурс] 19 квітня 2005 р. — Режим доступу: <http://archive.khpg.org.ua/index.php?id=1113893629>. — Перегляд: 30 жовтня 2016 р.
2. Мороз В. Серед снігів [Електронний ресурс] 8 листопада 2011 р./ В. Мороз. — Сідней: Комітет оборони і допомоги українським політичним в'язням, 1971. — 31 с. — Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ideologiya/305-moroz-v-sered-snigiv/>. — Перегляд: 30 жовтня 2016 р.
3. Батенко Т. Свіча М. Гориня: Штрихи до портрета / Т. Батенко. — К.: УРП, 1995. — 64 с.
4. Горинь М. Запалити свічу / М. Горинь. — Харків: Права людини, 2009. — 328 с.
5. Горинь М. М. Листи з-за ґрат / М. М. Горинь. — Харків: Харківська правозахисна група; Фоліо, 2005. — 288 с.
6. Чорновіл В. Лихо з розуму (портрети двадцяти «злочинців») [Електронний ресурс] 26 серпня 2011 р. — Париж: Перша українська

- друкарня у Франції, 1967. — 336 с. — Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/politologiya/170-chornovil-v-liho-z-rozumu-portreti-dvadtstyati-zlochintsiiv/>. — Перегляд: 11 січня 2015 р.
7. Лук'яненко Л. М. Горинь // Зона. — 1994. — № 8. — С. 24–43; Овсієнко В., Кіпіані В. Невідомий Горинь: дитинство і юність // Україна молода. — 2000. — 16 червня.
 8. Українська громадська група сприяння виконанню Гельсінкських угод: збірник докум. і мат.: в 4 т. Т. 1: Особистості [Електронний ресурс] / укл. Захаров Є.; Авт. біогр. довідок: Карасік С., Овсієнко В., Рапп І. та ін; ред.: Богораз Л., Даніель О., Недзелько Р. та ін.; Харківська правозахисна група. — Харків: Фоліо, 2001. — 129 с. // Сайт Інституту історії України НАНУ. — Режим доступу: www.history.org.ua/?litera&kat=11&id=7480. — Перегляд: 10 січня 2013 р.; Рух опору в Україні: 1960–1990. Енциклопедичний довідник / Гол. ред. Зінкевич О.; передм. Зінкевича О., Обертаса О. — К.: Смолоскип, 2010. — С. 160–162.
 9. Політичні протести й інакодумство в Україні (1960–1990): документи і матеріали / упор. В. М. Даниленко. — К.: Смолоскип, 2013. — 736 с.
 10. У нас була велика місія. Розмова з Михайлом Горинем // Бердиховська Б., Гнатюк О. Бунт покоління: Розмови з українськими інтелектуалами (інтерв'ю із Євгеном Сверстюком, Іваном Дзюбою, Михайлиною Коцюбинською, Михайлом Горинем, Миколою Рябчуком) / Б. Бердиховська, О. Гнатюк; пер. із пол. — К.: Дух і літера, 2004. — С. 185–234.
 11. Шлях до незалежності: суспільні настрої в Україні кін. 80-х рр. XX ст.: документи і матеріали. До 20-ї річниці незалежності України / НАН України, Ін-т історії України НАН України; Галузевий державний архів Служби безпеки України. — К.: Інститут історії України НАН України, 2011. — 626 с.
 12. Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ), Львів. — Ф. 71. — Оп. 16. — Спр. 833: Інформаційне повідомлення УКДБ по Львівській області до Львівського обкому КПУ від 16.10.1989 р. «О митингах в г. Львово и области 15 октября 1989 г.». — Арк. 261–264.
 13. Провісники свободи, державності і демократії: документи і матеріали. До 20-ї річниці створення Народного Руху України / НАН України, Ін-т історії України, Центральний державний архів громадських об'єднань України. — К.: Ін-т історії НАН України, 2009. — 454 с.

REFERENCES

1. ZAKHAROV, B., OVSIYENKO, V. & HORYN', M. (2005) *Horyn' Mykhaylo Mykolayovych. Virtual'nyy muzey «Dysydent's'kyu rukh v Ukrayini»*. Personaliiy — *Horyn' Mykhaylo Mykolayovych. Virtual Museum «Dissidentsky Rukh in Ukraine.» Personalities* [Online]

- April 19, 2005. Available from: <http://archive.khpg.org.ua/index.php?id=1113893629>. [Accessed: October 30, 2016]. (In Ukrainian).
2. MOROZ, V. (1971) *Sered snihiv — In Snow*. Sydney: Committee on Aid Ukrainian political prisoners [Online] November 8, 2011. Available from: <http://diasporiana.org.ua/ideologiya/305-moroz-v-sered-snigiv/>. [Accessed: October 30, 2016]. (In Ukrainian).
3. BATENKO, T. (1995) *Svicha M. Horynya: Shtrykhy do portreta — Candle M. Gorynya: Strokes to the portrait*. Kyiv: URP. (In Ukrainian).
4. HORYN', M. (2009) *Zapalyty svichu — Light a candle*. Kharkiv: Prava lyudyny. (In Ukrainian).
5. HORYN', M. M. (2005) *Lysty z-za grat — Letters of the lattice*. Kharkiv: Kharkiv Human Rights Group, Folio. (In Ukrainian).
6. CHORNOVIL, V. (1967) *Lykho z rozumu (portrety dvadtstyaty «zlochyntsiiv»)* — *The Misfortune of Intellect (Portraits of Twenty Criminals)*. Paryzh: The first Ukrainian printing house in France. [Online] August 26, 2011. Available from: <http://diasporiana.org.ua/politologiya/170-chornovil-v-liho-z-rozumu-portreti-dvadtstyati-zlochintsiiv/>. [Accessed: January 11, 2015]. (In Ukrainian).
7. LUK'YANENKO, L. (1994) M. Horyn'. *Zona — Zone*. Issue 8. p. 24–43; OVSIENKO, V. & KIPIANI, V. (2000) *Nevidomyy Horyn': dytynstvo i yunist' — Unknown Gorin: childhood and adolescence. Ukrayina moloda — Ukraine young*. June 16th. (In Ukrainian).
8. ZAKHAROV, E. (ed.) (2001) *Ukrayins'ka Hromads'ka Hrupa spryyannya vykonannya Hel'sinks'kykh uhod — Ukrainian Public Group to Promote the Implementation of the Helsinki Accords*. Collection of documents and materials. In 4 volumes. V. 1: Osobystosti — Personalities. Harkiv: Folio. [Online] April 19, 2012. Available from: www.history.org.ua/?litera&kat=11&id=7480 [Accessed: January 10, 2013]. (In Ukrainian); ZINKEVYCH, O. (ed.) (2010) *Rukh oporu v Ukrayini: 1960–1990. — Resistance Movement in Ukraine 1960–1990*. Entsyklopedychnyy dovidnyk. — An encyclopedia. Kyiv: Smoloskyp. p. 160–162. (In Ukrainian).
9. DANYLENKO, V. M. et. al. (2013) *Politychni protesty y inakodumstvo v Ukrayini (1960–1990): Dokumenty i materialy — Political protests and dissent in Ukraine (1960–1990): Documents and Materials*. Kyiv: Smoloskyp. (In Ukrainian).
10. BERDYKHOVS'KA, B. & HNATYUK, O. (2004) *U nas bula velyka misiya. Rozмова z Mykhaylom Horynem*. In: Berdykhovs'ka, B. & Hnatyuk, O. (eds.) *Bunt pokolinnya: Rozmovy z ukrajins'kymy intelektualamy — Revolt generation: talks with Ukrainian intellectuals*. Kyiv: Duh i litera. p. 185–234. (In Ukrainian).
11. SMOLIY, V. (ed.) (2011) *Shlyakh do nezalezhnosti: suspil'ni nastroyi v Ukrayini kin. 80-kh rr. XX st. Dokumenty i materialy. Do 20-yi richnytsi nezalezhnosti Ukrayiny — The road to independence: public mood in Ukraine late. 80's. XX century. Documents and materials. By the 20th anniversary of independence of Ukraine*. Kyiv: Ukraine

- National Academy of Sciences, Institute of History of Ukraine. (In Ukrainian).
12. *Informatsiynе povidomlennya UKDB po L'vivs'kiy oblasti do L'vivs'koho obkomu KPU vid 16.10.1989 r. «O mitingah v g. L'vove i oblasti 15 oktjabrja 1989 g» — Report KGB in Lviv region to Lviv Regional Committee of the CPU from 16.10.1989 g. «At a meeting by Lvov region and 15 October 1989».* (1989) F. 71. D. 16. C. 833. *Sectoral State Archives of Ukraine's security service. Lviv.* pp. 261–264. (In Ukrainian).
 13. SMOLIY, V. (ed.) (2009) *Provisnyky svobody, derzhavnosti i demokratsiyi: Dokumenty i materialy. Do 20-yi richnytsi stvorennya Narodnoho Rukhu Ukrayiny — Harbingers of freedom, democracy and statehood: Documents and materials. The 20th anniversary of the People's Movement of Ukraine.* Kyiv: Ukraine National Academy of Sciences, Institute of History of Ukraine. (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 20 листопада 2016 р.

УДК 94:32(477)«1956/1964»

І. В. Яковлев

СТАНОВЛЕННЯ ПОСТАТІ І. Ф. ДРАЧА В ПЕРІОД ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ

Одеський національний політехнічний університет,
проспект Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна

Яковлев Игор Васильевич, аспірант кафедри історії та етнографії
України, e-mail: gaz-on@mail.ru

АННОТАЦІЯ

У статті автор досліджує причини піднесення авторитету Івана Федоровича Драча в роки його молодості та початку творчого розвитку, що відбулося у визначний для радянського народу період десталінізації. Дослідження ранньої творчості видатного поета-новатора показало, що його внесок в боротьбу з культом особи Йосипа Сталіна мав значний результат. Як у своїй творчості, так і під час відкритих обговорень проблем радянського суспільства, Іван Драч, не боячись покарання, продовжував гостро критикувати злочини, заподіяні українському народу сталінським тоталітарним режимом. Ухопившись за хвилю десталінізації, що була започаткована М. Хрущовим на XX з'їзді КПРС у 1956 році, І. Драч вкрай вдало скористався політичною ситуацією в країні. На тлі глобальної десталінізації він спромігся підкорити серця мільйонів побратимів та

© Яковлев І. В., 2016

стати одним з найяскравіших представників творчої інтелігенції УРСР, яких нащадки потім назвуть шістдесятниками. Його творчий внесок в процес розвитку національної свідомості досі слугує прикладом для нового покоління патріотично налаштованого суспільства. Розглядаючи цей період життя Івана Федоровича, автор дійшов висновку, що завдяки тим політичним обставинам, які відбувалися на території УРСР наприкінці 50-х — початку 60-х років минулого століття, наявності у Івана Драча сміливості виступати проти радянського режиму, утворилося сприятливе середовище для початку і розвитку його творчого потенціалу.

Ключові слова: І. Ф. Драч; шістдесятники; десталінізація.

И. В. Яковлев

СТАНОВЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ И. Ф. ДРАЧА ВО ВРЕМЕНА ДЕСТАЛИНИЗАЦИИ

Одесский национальный политехнический университет,
проспект Шевченко, 1, Одесса, 65044, Украина

Яковлев Игорь Васильевич, аспирант кафедры истории и этнографии
Украины, e-mail: gaz-on@mail.ru

АННОТАЦИЯ

В статье автор исследует причины подъема авторитета Ивана Федоровича Драча в годы его молодости и в начале творческого развития, что произошло в знаковом для советского народа периоде десталинизации. Исследование раннего творчества выдающегося поэта-новатора показало, что его вклад в борьбу с культом личности Сталина имел значительный результат. Как в своем творчестве, так и во время открытых обсуждений проблем советского общества, Иван Драч, не боясь наказания, продолжал остро критиковать преступления, причиненные украинскому народу сталинским тоталитарным режимом. Ухватившись за волну десталинизации, которая была начата Н. Хрущевым на XX съезде КПСС в 1956 году, И. Драч крайне удачно воспользовался политической ситуацией в стране. На фоне глобальной десталинизации он смог покорить сердца миллионов собратьев и стать одним из самых ярких представителей творческой интеллигенции СССР, которых потомки впоследствии назовут шестидесятниками. Его творческий вклад в процесс развития национального сознания до сих пор служит примером для нового поколения патриотически настроенного общества. Рассматривая данный период жизни Ивана Федоровича, автор пришел к выводу, что благодаря тем политическим обстоятельствам, которые происходили на территории СССР в конце 50-х — начале 60-х